

facere consuevimus. Cum enim ministri nostri vinum in calicem oblaturi infuderint, de miscenda vino aqua non eis credimus, nisi jam oblato nobis pane et offerendo calice vel ipsi præ oculis nostris aquam infundant, vel nobis aquamanili tradita, eam calici misceamus. Sic enim et minister et sacerdos manet indubius, et sine oblivionis cujuslibet casu indemnus.

De naturali pollutione.

Quæritur si post nocturnalem pollutionem debeat ab aliquo corpus Christi consecrari vel accipi. Ad quod dicimus, quod nocturnalium pollutionum tria sunt genera. Est enim quædam pollutio ex assiduitate cogitationum, alia ex crapula, alia ex natura. Si per assiduam cogitationem quam de aliqua muliere habuerit in die aliquis polluatur in nocte, illi prohibetur consecrari, vel accipere corpus Christi. Si ex crapula aliquis polluatur in nocte, illi prohibetur similiter. Si vero receptacula alicujus plena sunt, et ex illa superfluitate naturaliter contingat nocturnalis pollutio, injuncta sibi pœnitentia, abluto corpore, mutatis vestibus, potest consecrari vel accipere corpus. *Explicit.*

Item quæstio.

Quæritur de illis qui peregerunt aliquod criminale, consciente sacerdote, si postulent ipsum sacerdotem corpus Christi, si debeat illi denegari an non. Ad quod dicimus, teste Augustino, quod admoneri debent, non arceri. Ex quo habemus exemplum Christi qui Judæ proditori corpus et sanguinem suum tradidit, sciens eum immundum et se traditurum, nondum enim publicanus erat, nec extra communionem Ecclesiæ positus. Et ideo, quamvis sciamus aliquem in aliquo criminali manentem, non debemus ei denegare corpus Christi, si quærat, nisi sit excommunicatus, et extra communionem Ecclesiæ positus.

Item quæstio magistri Gisleberti.

Quæritur si aliquis latro ducatur ad suspendendum, et causa evadendi postulet corpus Christi, si debeat ei dari. Ad quod dicimus, quod propter reverentiam corporis et sanguinis Christi non debet ei tradi, quia turpe esset, si post communionem suspenderetur, sed injuncta sibi pœnitentia, si ex toto corde pœniteat et confiteatur peccata sua, debemus confidere de ipsius salute.

GISLEBERTI PORRETANI COMMENTARIA IN BOETIUM.

(Vide *Patrologiæ* tom. LXIV, *Operum Boetii* tom. II, col. 1255, 1301, 1313, 1353.)

GISLEBERTI PORRETANI

LIBER

DE SEX PRINCIPIIS.

(Opp. Aristotelis Hermolao Barbaro interprete, Parisiis, ex officina Prigentii Calvarini ad Geminas Cypas, in Clauso Brunello, 1541.)

Ratio sive forma est id quod supervenit composito, simplici constans et invariabili essentia. Nec enim ipsa compositum esse potest, quandoquidem a natura compositi secerantur. Nam compositum composito superveniens, accessione sua majus efficitur; forma composito superveniens majorem misceam accessione sua non reddit. Nec enim corpus candidum majus minusve seipso est non candido; neque si cogitatur esse non candidum, propterea composito vel perniciis vel detractio magnitudinis

contingit, sed immutatio duntaxat. Et quia videri potest hoc et animis competere, idcirco essentiam ejus invariabilem esse diximus, quo verbo a definitione nostra separantur animæ, quas constat affici motibus contrariis, nunc lætitiæ, nunc mœroris. Et quoniam philosophi sunt qui putent animam esse mundi quamdam invariabilem atque simplicem, discludi volens a mentione nostra adjeci composito superveniens. Quamobrem finis ille numeros omnes habet, nihil ut sit, vel quod desideres. vel quod re-

dundet, si quis eum subtiliter exploret. Sed quæri A potest eequid hoc perpetuum sit, ut omnis forma perhibeatur invariabilis, alioquin plures videntur esse invariabiles? Nam et oratio e vera commutat in falsam, et candor e lucido subobscurus et tenebrosus sit, et opinio veritatis eadem et mendacii capax est. At non est ita, sed candorem diei lucidum nihil aliud est quam stratum candoris ipsum dici lucidum. Item nec oratio vel opinio contrariis ipsæ sunt obnoxie, sed verba notæ impressionum earum sunt quæ in animo habentur. Verum de his alicubi dictum est. Essentiale appello quidquid suum rebus esse confert quacunq; compositura junctis atq; conditis, ex majore parte, quod nec abesse quidem ullo modo potest, ut sensus, ratio, et quæ sunt his similia continens et discretum. Essentiale porro B aliud materiæ vicem præfert, aliud formæ; quemadmodum in homine materia corpus est, animus forma. Quapropter utrumq; futurum essentiale est et animus corpori et rationale homini. Sed hæc in libro Prædicamentis dicato fusius explicata sunt.

E formis aliæ per naturam sunt, aliæ per artem; ratio per naturam est, color ei alia quædam affectio per artem. Aliquæ sunt in quibus ambigitur, per naturam ortum habeant an per artem, ut effligatio sectionum, ubi nulla sit accessio, sed diductio sola partium. An effligatio quidem ipsa naturæ fertur accepta, sed ut sensu percipiatur hoc artis opus est. Nam quod forma partium junctione coalescit sine C dubio consistit per artem, sed hæc perspicua, illud spissius. Nunquid formæ illæ quæ versari dicuntur in pluribus per naturam existere videantur, an per artem? Per artem non possunt, cum nulla esse videatur actio qua possit ad formam in pluribus constitutam attingere; per naturam non videntur, quod ea quæ per naturam efficiuntur ab aliqua re condita et creata principium cœpere. At vero conditæ res non sunt, nec enim potest ratio ulla reddi quamobrem sint hujusmodi. An natura est ipsa quæ formas illas molitur, imperspicue videlicet et occulte? Nam quemadmodum partibus conjunctis pluribus universitas quædam consurgit, quæ magnitudinem partis cujusque superat, ita ex singulis quæ seorsum habentur una quædam forma concipitur quæ D omnia illa quasi ambit et prædicatione sua transilit; quo fit ut universalitas a natura constet, quippe quæ prodeat a singulis, et ipsa (sic dixerim) singularitas condituræ pariter incedat atque congruat. Si quis vero diligenti subtilitate id exigat, inveniet quemadmodum natura vires suas exercet in actionibus clam nobis, ita et conditorem naturæ suas in ipsa natura promere, id quod ex operibus cognoscitur, quandoquidem naturam ipse numero certo sanxit. Hactenus de his, namque alterius instituti sunt. Forma quædam in subjecto est, et de subjecto prædicatur: ut scientia, quæ tum in subjecto collocatur anima; tum de subjecto prædicatur, grammatica. Quædam in subjecto est quidem, sed

de subjecto nullo redditur, ut Socratis calvitium, et omnino quidquid tale numero unum est. Aliæ de subjecto prædicantur et in subjecto non habentur, ut mortale, rationale. Ex iis quæ in subjecto sunt et de subjecto dici non possunt, aliæ sensiles, aliæ insensiles. Sensiles vocantur quæ sensu comprehenduntur, ut candor, strepitus, odor, calor, verbera, dulcedo; insensiles quæ mente percipiuntur, ut disciplinæ. Item quæcunq; de subjecto prædicantur aliquo, sensiles appellari non possunt. Ex his quæ dicta sunt constat alias esse formas quæ aliquo loco videri sitæ possunt, ut nigritya in oculo; alias ejusmodi quas difficile sit ostendere ubinam collocatæ sint, ut scientia, servitus, dominium, relatio qua pater esse dicitur, relatio qua filius; nisi quis in ipsa temperatura gignentium et condentium statuatur. Omnes porro formæ quas prætexui, solitarie, hoc est citra complexum et seriem loquendi representatæ, per notas quæque suas, significant vel substantiam, vel accidens, sive superveniens. Earum quæ superveniunt exstantibus, aliæ simpliciter intra substantiam spectantur, ut linea, superficies, corpus; aliæ veniunt extrinsecus, ut facere, ut pati, ut compositum esse, ut ubi, ut quando, ut habere. De his quæ subsistunt per se, item de his quæ subjectum solum, in quo locentur, desiderant, in opere quod Prædicamenta inscribitur disputatum est, de cæteris nunc agendum.

Actio sive factio est forma per quam in materiam subjectam denominamur agere vel facere; verbi gratia: qui secat, in eo quod secat, denominatur secare. Actio alia corporis esse dicitur, alia pertinet ad animum. Differt hæc ab illa, quod actio corporis necessario movet ipsum corpus in quo est, idem enim corpus et agens est et mobile; sed actio animi sive functio non hoc movet in quo est ipsa, sed conjunctum. Nam animus, dum agit, quiescens est et immobilis, et quanquam movet subinde corpus, ipse tamen, ut dixi, permanet immobilis; quandoquidem nec per locum, nec per alium quamvis motum animus agitari cernitur, nisi quod alterascit. Ac primum quidem neque motum sentit actionis, neque minutionis, neque delationis per loca; locus enim corpus est, anima corpus non est; D quod autem non sit corpus, quod potest moveri per corpus? Quapropter anima nulla est quæ mutare locum ex loco possit; solum enim corpus de loco in locum movetur. Dicat aliquis: Nonne speculis manentibus, respondens in iis imago comæat adverso objectæ rei motu? Aut igitur sumi quæstio non poterit, simulatque fateamur imaginem quæ compareret, etiam revera in speculo consistere, aut si hoc negemus, error vulgo intolerabilis existiturus est. Etiam si commodius futurum sit, ita dicere. Cæterum scire oportet in actione esse quidquid ubique in motu est; nihil enim aliud est moveri quam actio. Proinde quidquid movetur obiter quoque agit, nam et omnis actio in motu est, et omnis motus in actione positus intelligitur. Quocirca proprium ac-

tionis est esse in motu, sicut motus quoque proprium videtur esse in actione. Hoc autem quemadmodum verum est in actionibus per quas creantur et excitantur aliqua : sic dubium videtur in actionibus per quas everti contingit aliqua, vel corrumpi. Qui enim demolitur aliquid, is in motu est quidem, sed agere tamen nihil videtur, quippe super eum nihil efficitur, sed quod factum est evertitur. At actio, non quam rem agat, sed in quam agat, requirit et spectat. Neque vero motus species actionis est, sed qualitas; propterea quod et quies ipsa quoque in qualitatis genus refertur. Prorsus quæcunque sunt inter se contraria, hæc ejusdem generis prædicationem recipiunt. Illa sane maxima proprietas actionis est, ut passionem materiæ quæ subjicitur afferat et inurat. Omnis enim actio passionis est efficiens, et quidquid passionem inferre potest, hoc actio est. Ac quidem potest contingere ut ex actione fiat et inferatur actio. Nam actio alicujus quod per se movetur effectrix est actionis ejus, quæ per alium invehitur; ut actio, verbi gratia, quam animal inussit alteri, ab ea quam primum animal idem edidit, excitata principium sumpsit. Equidem nihil interest principium dicatur actio fuisse an passio animalis ejus quod actionem impressit alteri; aut si actio principium quidem ipsa perhibeatur sincerum et improvisum, passio promiscuum. Quocirca functio sive actus ille primus et actionis et passionis efficiens fuisse dicendus est. Ipsa vero qualitas e sese gignit id quod est facere; nam calor ipse quem qualitatem esse constat, hanc actionem de se prognerat quæ dicitur calefacere. Quantitates quoque particulares efficiuntur ab eo genere quod compositum esse cognominavimus, a quo et qualitates nonnullas manare conspiciuntur. Ejusmodi sunt asperitas atque lævor et similia quæ certum est qualitates esse. Item linea, superficies atque corpus, et substantiam et ortum habent ab ipso positu. Sed et quantitas quantitatis, et qualitas qualitatis efficientes sunt, nam et linea longitudinem procreat, et planities latitudinem, et corpus crassitudinem, item calor calorem; ipsam quoque positum actio et passio molitur. Ad positum enim gignendum quidam simplicium quasi ortus, hoc est collocatio partium et digestio necessaria est. Omnis vero talis ortus in actione gestioneve componentis et collocantis ea constat: ipsum *quando* proficiscitur a tempore, *ubi* a loco. Hoc autem quod dico habere constituitur a corpore; haberi enim sola ea quæ corpori circumdata sunt, dicuntur; individuorum, quæ subjecto nulla constant, exitium et occasus in primis est, sed ortus in iis quæ proxima sunt a primis. Quæcunque porro de singulis prædicantur, hæc ab iis quæ nullo modo prædicantur, existunt et coalescunt; ut a singulis hominibus homo in commune prodit. Cæterum facere atque pati recipiunt contrarium; item pluris minorisque discrimina, nam et huic quod dico cadere contrarium est conferre, item huic

A quod dico amburere contrarium est aspergere. Calefieri quoque plus et minus aliqua dicuntur, item refrigerari, siccari, humescere, lætari, mœrere.

Passio effectus est et inustio quædam ignis atque continens actionis, quam alia propensius accipiunt, alia contumaciter respuunt. Quamobrem animantius, fere dixerim, aliud alio cognoscitur, ut bruta frutice, homo frutis. Quæcunque vero de actione dicta sunt, eadem convenire possunt in passionem, vocabulo tantum mutato. Passionis verbum significatus plures habet; nam et functiones animæ passiones vocantur quas in genere tamen actionis locavimus, ut sunt amor, odium, lætitia, mœror: quod genus qualitates interim actiones animæ patibiles appellant. Passiones dicuntur et quæ salutem hominis infestant, ut languores atque morbi et cæteræ qualitates hujusmodi quas alicubi proditas et digestas habemus. Ac passio quidem ipsa, quemadmodum sumus testati, primum opus est quod ab actione proficiscatur atque gignatur, non tamen in ipso agente posita, sed in eo cui allinitur, et quod natam a faciente motionem accipit. Nec enim id, quod percutit, ipsum pati dicitur, sed subjecta percipienti materia. Hactenus de his. Si quis alia desiderat, relegendus est ad tractatum De actione.

Verbum *quando* rationem significat ex temporis incidentia relictam, non tempus ipsum, quanquam affinia plane sunt et germana; proinde *quando* nec præteritum tempus est, sed eventus ejus, et quædam, ut ita dicam, affectio rebus talia per quam dicuntur aliqua fuisse; nec tempus conjunctum utpote per quod æquales aliqui sive contra perhibeantur; sed temporis est affectio, per quam aliqua dicuntur esse in conjuncto. Sec nec tempus consequens idem est quod *quando*, sed id quod necessario futurum exiturum est a quo res habent ut dicantur futuræ vel crastino die, vel perendino vel aliter. Ergo unum *quando* est quod manat a præterito, alterum prodit ex conjuncto, tertium ex futuro. Dictum vero in Prædicamentis est, præteritum et futurum quantitates esse continuas, quippe quæ vinciantur ad instantiam; non quod præteritum permanentem habeat essentiam, sed quod in exitu suo sive collimitio qua necitur cum instanti, utique non præteriit, nec elapsum omnino est. Futurum quoque non ideo continuum esse diximus quasi maneat et consistat, sed eo quod prorsus et necessario pariturum et exiturum videatur, quod quidem periinde est atque omnino præsens esset. Nec enim in hoc respectu discrimen nullum est inter illa tria, præteritum, instans et futurum. Quamobrem plerumque de futuris agitur, deque eis non temerè aliter quam de præsentibus non decernitur. Et vocabula eorum quæ re subsistunt accommodantur etiamnum futuris: Orietur sol perindie, prælium navale fiet cras, quemadmodum et præteritis, ut: Prædie Socrates decessit. Item aliqua prædicantur in futurum evasura necessario

quasi nata de presenti, ut : Disputaturus, vel non disputaturus est crastino die Callias; nam verbum disputaturus actionem futuram significat, cujus tamen nihil aliud adhuc est in re.

Distant quando et ubi, quod in quacunq[ue] re tempus ipsum vel est, vel fuit, vel erit, in ea quoque suum quando vel est, vel fuit, vel erit, ab eo tempore profectum videlicet ad quod quidque eorum respondet. Illud autem quando quod in rebus quæ sunt spectatur, semper cum ipso præsentis momento est, et utrumque in eodem subjecto constat. Sed illa quando quæ ortum habent a tempore præterito et futuro nunquam simul cum futuro vel præterito suo sunt. At ipsum ubi et locus a quo sit ipsum ubi, nunquam in eodem subjecto constant, quandoquidem ipsum ubi positum est in eo quod circumscriptum et comprehensum est a loco; sed locus in eo quod circumscribit et comprehendit. Quando natum ex præterito differt ab eo quod nascitur ex futuro; quod natum ex præterito posterius est futuro; natum ex futuro prius est præterito. Quod si unum et idem quando cœperis, invenies ipsum protinus a futuro fluere, deinceps ab instanti, postremum a præterito, quemadmodum tempus ipsum primo est futurum, deinde præsens, ultimo præteritum. Sicut porro tempus aliud simplex est atque punctum, aliud compositum atque fusum (simplex est quod simplicem actionem, cujus comes assidet, metitur; compositum, quod compositam); ita aliud quando simplex est ut in puncto esse vel momento; aliud compositum ut esse in hora, die, mense, anno, similibus. Jam quemadmodum partes ipsæ temporis nunquam morantur, ita et partes ipsius quando continenter et perpetuo labuntur. Nam quando genitum a præterito religatur et neclitur ad instantiam cum eo quando quod a futuro gignitur. Cæterum inter quando et tempus interest quod aliquot per tempora mensurari possunt, ut horum et anniculum, bimum, trimum. Eodem pacto motus aliquis multus esse dicitur quasi multo tempore perstet. Sed per ipsa quando nihil mensurari contingit, etiamsi res aliquæ dicuntur vel esse, vel fuisse vel fore aliquando; prout ipsa quando in rebus, quarum assecla tempus et comes est, evariat. Ipsum quando non accipit plus et minus, quia nec annus ipse, nec anniculum magis annus esse posse, vel magis anniculum, videtur. Item nec annus anno, nec anniculum anniculo plus minusve dici potest. Sed nec contraria quoque recipit quando, quippe quod unum et idem quando, quemadmodum diximus e futuro, præsentis, præterito proficiscitur; neque fieri potest ut idem insecabile contraria duo capiat quæ prædicentur de ipso. Jam contraria quæ sunt in eodem simul haberi strato non possunt. At omnia tria quando, conjuncti exacti consequentis, in eodem constare pariter atque simul intelliguntur. Eandem enim rem quæ superstes modo sit et stetisse retro et in posteram staturam esse verum est. At contraria

nec in eodem individuo constare, nec prædicari possunt eodem tempore. Ipsum quando in omni consistit orta. Proinde corpus hominis universum aliquando est videlicet in tempore, sentit enim temporum discrimina veris, ætatis, hiemis, autumnis; sentit hæc et animus; unde fit ut alii per hiemem, alii per æstatem, nonnulli melius vere vel autumno lucubrentur pro sua quisque temperatura corporis. Nam anima corpori conjuncta naturam et concreaturam ejus effingit. Quibus enim corporatura contigit arida vel gelida, si per autumnum plerumque mentem habent plus solito commotam; quibus vero sanguis redundat, si verno plus tentantur. Hoc ipsum in cæteris aspicitur prout cum temporum cardinibus animantium naturæ vel congruunt vel discrepant. Ita fit ut quodcumque temporis vices audit et ad illius momenta vertitur atque nutat, hoc in tempore necessarium sit esse: cujusmodi ea sunt quæ diximus. Nec alia magnopere comparias de quibus hoc et verius et illustrius affirmari possit.

Ipsum ubi circumscriptura corporis esse dicitur a circumscriptioe loci prodians; ipse vero locus in corpore capiente circumscribenteque constitutus est. Proinde in loco videtur esse, quidquid et loco circumscribitur. Ita constat non idem loco stratum esse quod huic quod appellant ubi; nam locus in corpore continetur ambiente, ipsum ubi positum est in corpore quod ambitur. Neque vero suum quibusque rebus ubi videtur adjunctum esse; nam anima nusquam est, utpote quæ locum nec occupet, nec impleat. Locus enim in quo dicatur anima consistere poterit animantem aliam capere; locus vero quem alia quæque res occupet et insideat, occupari ab alia re non potest utique, nisi digrediat atque migret alio. Granum enim tritici modio superfluum admitti non posset, quandiu aeris qui modium replebat incubaret; eliso quidem ære, granum illico succedit et infertur. Itaque nec eundem locum obsidere duo possunt, nec unum quid diversos. Quamobrem nec anima loco circumscribi poterit, nec aliud omnino quod alienum esse videatur a ratione corporis. Dicat aliquis: Nonne potest una res in pluribus esse posita? Quandoquidem vox ipsa manens una excipitur a diversis, quæ sive aer est, sive non est quidem, sed sine aere non consistit, omnino aer idem futurus est in multis; quare corpus idem in diversis locis esse putandum erit. Si quidem vox, cum una sit ad numerum, in diversas partes aeris distributa credi non potest, ut ita demum in aures multorum ceu dissiliat. Ergo qui concedunt unam et eandem vocem accidere multorum auribus, necessario confitendum habent eandem quoque portionem aeris subire multorum aurem, quod quidem fieri nullo modo potest. Quare cum alterum adeundum sit, ut vel diversa fateamur esse quæ sentiuntur a diversis, veluti unum et idem corpus in pluribus locis esse censeamus, eligendum est quod minus lælit, non

eandem vocem esse quæ sentiatur, sed diversas et A
 invicem spiritualiter se gignentes et exprimentes.
 Ita concedi potest aliquam esse vocem ab animali
 non editam, nam ea quæ spiritualiter resultat et
 ad primæ similitudinem effingitur, animalis vox non
 est, quippe quæ ab animali non eliditur. Alioquin
 vox omnīs ab animali promitur; quis enim unquam
 vocem percepit ullam in animalium silentio? et
 proinde voces animalis esse perhibentur, quæ vide-
 licet ex ore ipsius procedunt; ita vox ad multos
 unius utique, sed non una pertinebit. Ubi aliud
 simplex, aliud compositum. Simplex ex simplici
 loco nascitur; compositum ex composito. Locus
 simplex initium et origo continuorum est; compo-
 situs is est, qui finitur ab Aristotele, cujus partes
 ad eundem terminum junguntur, ad quem partes
 ipse corporis junctæ sunt; corporis vero partes
 ad punctum loci coeunt. Ita loci particulæ particu-
 las corporis includunt, loca enim simplicia minime
 corpus obtinent. Quocirca neque locus ullus sine
 suo corpore, neque corpus ullum sine loco futurum
 est. Sed revocat hoc in dubium postrema cæli
 facies extra quam nihil est. Hæc vero dici potest
 quod ipsa sibi locus sit, ut veteres exploratum
 fecere, quando id quod ambitur alterum et disjun-
 ctum ab eo est quod ambit. Quare si globum illum
 extimum concessuri sumus in loco esse, diffiteri
 non poterimus quin aliquod præterea corpus sit,
 in quo cæli facies extrema coerceatur; at enim præ-
 terea nihil est, igitur nec in loco facies illa fuerit. C
 Sed super his decernere, cum imperspicuum est,
 tum infrequens et utique contra sensum. Ipsum
 ubi nec remitti, nec intendi potest. Non enim dici
 potest alterum altero plus minusve in loco esse,
 quanquam majorem vel minorem locum possidens.
 Porro plus et minus nec in ipso ubi, nec in quan-
 titate cernitur; at in qualitate cernitur genus hoc
 et contrariis carebit, quia neque locus habet contra-
 rium, nec enim loco locus contrarius adhiberi po-
 test. In cæteris quidem ubi nemo dubitat. Illud dis-
 ceptionem habet, quod hæc duo sursum esse,
 deorsum esse, videntur inter se contraria; nam ea
 quæ in summo agunt ab iis quæ in imo sunt distare
 plurimum noscuntur, sicut et locus supernus ab in-
 ferno. Et eam ob rem illa duo ibi, sursum esse, de-
 orsum esse, quemadmodum ipsa loca, periclitantur
 esse contraria. Cæterum qui contraria ea faceret, is
 in eodem subjecto contraria statueret. Nam hæc
 quæ dico, sursum esse, deorsum esse in eodem haberi
 possunt; eadem enim res et sursum et deorsum
 esse dicitur, tamen non ad idem relata ut minæ
 turrium comparatæ ad nos sursum sunt, ad cæli fa-
 ciem deorsum. Item futurum est ut idem ipsum sibi
 contrarium fiat. Si enim potest idem et sursum et
 deorsum esse, protinus quam ponuntur hæc inter se
 contraria, idem ipsum sibi contrarium efficitur. Per
 hæc quæ dicta sunt, id quod est in loco esse, libe-
 rum a contrariis asseritur.

Positus est collocatio quædam partium et ea

quam facit ortus ipse digestio: per quam dicuntur
 aliqua vel sedere, vel stare, vel cubare, item vel
 aspera, vel levia, vel aliter composita; nam sedere,
 stare, cubare, ipsa non sunt positus, sed denomi-
 native ab iis dicuntur. Sed quæri solet de recto,
 curvo, scabritia, lavore, quadrangulo, triangulo,
 bicubito, tricubito, magno, parvo, brevi, longo,
 similibus, quasi positum quemdam partium, nec
 magnopere aliam naturam significare videantur.
 Hoc enim asperum sive scabrum esse dicitur.
 cujus partes aliæ prominent, aliæ resiliunt; leve,
 cujus partes in directum omnes et æquabiliter
 complanatæ sunt. Hoc et in cæteris invenias. An
 positus non sunt omnia ea, sed qualitates circa
 positum versantes? Ex eo enim quod partes hoc
 vel hoc dispositæ, junctæ sunt atque conditæ, ju-
 dicat ea sensus esse vel aspera vel levia, bicubita
 vel tricubita, non e converso. Hoc ipsum in cætera
 id genus decerni conveniet, quare singula ea non
 positus haberi, sed qualitates ex positu profectas et
 circa positum constitutas necesse est. Et videtur
 quidem genus hoc agnoscere contraria. Duo enim
 illa sedere, stare, contraria suspicari possumus;
 utique si contraria ea sunt quæ non eodem tem-
 pore contineri possunt in uno aliquo, sed vicibus
 alternant. Is autem qui sedet illico stare potest, et
 qui stat, sedere; non tamen eodem tempore. At si
 contraria decernimus sedere, stare, protinus adeun-
 dum est incommodum, ut non uni unum contra-
 rium, sed uni plura contra ponantur. Nam illo qui-
 dem argumento non prius contraria probantur
 sedere, stare, quam sedere, accumbere, cum nemo
 sit qui sedere, stare, accumbere possit eodem
 puncto temporis, non possit per vices. Quare con-
 stituendum est positus ejusmodi contrarios inter
 se non esse. Quanquam fortasse non insolens omni-
 nino sit, ut contraria quandoque unius plura com-
 pareant, quippe si pallori contraria noscuntur et
 candor et nigritia, nam et sub idem genus lingua-
 tur et mutuo quoque commeant? An contraria pal-
 lori candor et nigritia non sunt? Quando pallor et
 cæteri colores intermedii consistere non possunt
 iæpromiscui, sed ex nigritia candoreque tempe-
 rantur omnes et confunduntur. Quamobrem ubi-
 D
 cunque vel pallor, vel color alius hujusmodi
 conspicitur, inibi tum nigritiam tum eandem in-
 telligi necessarium est. Jam contrariorum est circa
 idem naturæ genus versari: sedere, accumbere;
 non versantur, quoniam sedere præcipuum est
 hominibus, accumbere translaticium, nam et ad
 muta quoque pertinet, nihilo enim minus recumbit
 sive cubat equus, quam homo positus: nec in-
 tendi, nec remitti possunt, quia neque positus
 magis vel minus est sedere quam recumbere, nec
 sedens aliquis vel recumbens plus minusve sedens
 est vel recumbens quam alter. Illud vero particu-
 lare positus omnīs est, quod inter formas extrin-
 secus accidentes proxime pertinent ad substan-
 tiam. Nihil enim aliud videtur esse positus quam

vel naturalis partium substantiæ digestio; cuius modi est ea quæ rebus quibusdam statim ab ortu convenit, ut asperis et levibus, hirsutis atque glabris: vel naturalis quidem nequaquam, sed ex frequenti quodam et consuetudinario naturæ motu nata collocatio, cuiusmodi sunt recubitus atque sessus. Quamobrem efficitur ut quidquid extrinsecus supervenit et proxime pertinet ad substantiam, id omne positus sit oporteat. Et retrorsum quidquid positus est, id omne superveniat extrinsecus et ad substantiam proxime pertineat.

Habitus est et corporis et eorum quæ circa corpus sunt applicatio, per quam hoc habere, illa vero haberi denominantur; quæ quidem non ex corporis universi circumjectu, sed ex amictu solo partium dicuntur, ut bracatum et armatum esse, calceatum et petasatum esse. Cæterum talia nominibus appellata non sunt primigeniis et simplicibus, sed derivatis et factitiis, armatura, calceatura, soleatura, quæ quoties usu veniunt ad eandem similitudinem fingenda sunt. Habitus recipit plus et minus, nam et armator videtur cataphractus eques esse quam ferentarius atque veles, et calceator qui gallicis utitur et calceo, quam qui vel calceo tantum vel gallicis. Sunt etiam qui non recipiunt plus et minus ut vestitum et tunicatum esse. Sed nec habitus est nec habitui contrarius, ut armatura, calceatura, cæteraque huiusmodi; quandoquidem unus et idem homo armatus et calceatus et manicatus esse potest. Proprium habitus est in pluribus existere, hoc est tam in corpore quam in iis quæ circum corpus sunt. Est enim habitus, ut dixi, corporis et eorum quæ circa corpus sunt applicatio, non quidem ex universo eo, sed ex amictu solo partium vocatus. Hoc autem discrimen admodum pauca sunt quæ ferant, ut quantitas et relatio duntaxat; nam et similitudo dissimilitudoque in similibus et dissimilibus multis consistunt, et numerus idem in pluribus numeratis versatur, sabinde crescens accessionibus monadum multiplicibus ut nihil omnino sit quod in plura quam numerus distributum esse videatur, differentia tamen ea quod hoc nec omnis quantitas, nec omnis relatio commune sentit, habitus omnis sentit, ut idem sit videlicet in pluribus. Quidquid ergo et in corpore, et in iis quæ corpus ambiunt, hoc habitus vocatur. Quocirca maxime proprium erit habitus, quod et in corpore, et in iis quæ per partes corpus ambiunt, tanquam pluribus quidam inest. Verbum habere multis modis capitur. Nam et qualitas haberi dicitur, ut albedo, nigredo; item quantitas atque mensus, ut crassitudo, proceritas; nihil enim aliud est nigredinem vel crassitudinem habere, quam nigrum et crassum esse. Dicuntur et vasa quod continent habere, ut triticum sextarius; habentur et in partibus pleraque, ut annulus in pollice, quod quidem aliud non significat quam quod a annulo pollex est. Habet et vir uxorem et uxor virum, sed modus hic habendi peregrinus est et in-

solens, ut qui habet, idem haberi quoque perhibetur. At hoc aliud non indicat, quam quod est uxori cum viro contubernium. Ita perspicuum est celebratissimos huius verbi significatus intra quinarium consistere. At notari fortasse possunt alii, sed solertiæ vestigantium relinquendi sunt. De sex initiis ad hanc finem dixisse contenti sumus; qui cætera desiderant, ad librum qui Analytica inscribitur remittendi sunt.

Aliqua recipere plus et minus uno trium modorum putatur; quidam intensionem et remissionem constare dicunt et incremento subjectorum et decremento; quidam ex incremento rerum et decremento, quæ capiuntur et continentur in subjectis, alii causas faciunt utrumque. De sententiis tribus quænam sit verissima, disceptabimus. Illud scire oportet prima et secunda eversis continuo eversum iri tertiam, quæ duarum societate coalescit. Primum crementa subjectorum et decremента facere, quo res aliqua cum discrimine plaris vel minoris dicatur tueri nullo modo possumus; alioquin futurum est ut hominem affirmantibus, vel animal, vel substantiam huiusmodi recipere plus et minus, occurrere non possit. Utique si de subjectorum crementis et decrementis intensionem et remissionem existere fateamur, idem equus et augeri potest et minui, proindeque vel major vel minor quam lapis esse perhibebitur, cui tamen nunquam vel auctio vel minutio contigerit. Mons quoque major alio monte dicitur, quorum neuter utique nec increscit, nec decrescit. Item unio candidior equo dicitur, alterum pedem candido; atqui dubium non est quin equum unio magnitudine non superet. Itaque stabit hæc complexio, vel unionem equo candidiorem esse per magnitudinem unionis et parvitatem equi, vel temere jactari unionem equo candidiorem esse, vel nihil omnino capere plus et minus ex magnitudine subjectorum et parvitate cremento decrementoque. At nec primum, nec secundum est; relinquatur ergo tertium, nihil esse omnino quod capiat plus et minus ex incremento subjectorum et decremento. Sed nec secunda quoque opinio defenditur, quæ credit intensionem et remissionem constare per magnitudinem et parvitatem earum rerum quæ capiuntur et continentur in subjectis. Si enim ex magnitudine candoris aliud alio candidius esse posset, tunc et homo et equus unione candidiores perhiberentur; ipsum enim candoris æquor et amplitudo major in homine et equo quam in unione est. Deinde ac plus et minus ex subjectorum modo non constant, ut probavimus ex accidentium modo qui constabunt. Modus enim ejus quod recipitur intra modum subjecti sui constat et arceatur, neque potest ultra porrigi, nam suus cuiusque modi terminus atque limes fere ipsum corpus est. Magnum autem atque parvum appellatione modi veniunt. Quare parvitas, ut ita dicam, attendi non potest ultra quam corpus ipsum parvum, propterea quantum in strato demitur, tantumdem modo quoque deperit. Ex iis

apparet discrimina pluris et minoris neque per subjecti, neque per accidentis incrementum et decrementum existere. Quod si hoc profecto nec per utrumque junctum, proinde ratio nobis alia prodenda quamobrem et intendi aliqua et remitti posse videantur. Hæc autem sunt ea quibus ipsum adventitiæ alicujus formæ nomen habere contingit, non ex subjecti magnitudine, sed ex eo quod vel propiora sunt illi formæ cujus nomen sortita sunt, vel longius submota, ut plus dicatur, quod ad rationem vocabuli accesserit; minus, quod recesserit. Exempli gratia candidum absolute dicitur in quo purus candor insit; quo quidque affectum albo propius ad hanc nominis vim accessit eo candidius esse dicitur. At parvum et exiguum comparatione sola constant. Quidquid enim collatum ad alia staturæ modo vincitur, hoc parvum et exiguum vocamus. Quidquid ergo utcumque superatur amplitudine continuo parvius atque brevius decernitur; similiter hoc in cæteris. Sed quæritur unde fiat ut hæc recipiant plus et minus, substantia non recipiant? An vocabula substantiis imposita non hiant, sed res in fine semper et ut ita dixerim in fastigio constitutas indicant? Ultra quod nulla procedere potest. Sunt et accidentia quæ non capiunt plus et minus, ut quadrangulum, triangulum et similia. Contingit hoc vel eo quod in substantia describenda repræsentantur, nam et corpus ipsum, et quantitatem utrumque triangulum vocamus, vel eo quod substantiæ modo semper in fine sunt ultra quem progredi non possunt, id quod in superpositivis quoque cernitur. Candidissimus enim et nigerrimus liberi discriminibus pluris et minoris videntur, propterea quod potiti summa sunt et termino, quem transgredi prodeundo nun possunt. Ex eo enim quod potest esse, non sequitur quod non potest esse. Proinde si puncta omnia jungantur, amplitudo nulla cogitur

A quod puncta punctis addita cumulo nihil adferunt. Simplex ortus et simplex occasus agitur non accessu vel digressu corpusculorum insecabilium, quas atomos appellant, sed eo quod aer, verbi gratia, totus in aliud totum comineat atque transit. Duas enim res subjectum habet omne: materiam et formam. Quoties hæc mutantur ambo, tunc proprie simplex ortus et simplex occasus agitur, quanquam ortus ignis etiamnum simplicior est quam terræ. Ignis enim rationem quasi formæ continet, terra propior est materiæ. At cum musicus vir quasi occidere sive corrumpi dicitur, et immusicus quasi oriri sive gigni, subjectum manet ipsum homo. Alioquin si qualitates hæc non forent, musicum dico et immusicum, sed substantiæ, tunc et ortus eorum et occasus plane simplex futurus esset. At qualitates hominis et affectiones quædam sunt, non substantiæ, ita fit ut tam ortus quam occasus hominis musici et immusici, non ortus et occasus absolute, sed quidam quasi ortus sive genitus, et quidam quasi occasus sive interitus esse videantur, quandoquidem musicum vel immusicum affectiones, ut dixi, sunt hominis et superstitis et manentis. Nec hujusmodi mutatio vel genitus vel interitus appellanda est, sed alteratio duntaxat. Materia sane ipsa proprie genitus et interitus subjectum est. At quare is qui docetur, in eo simpliciter effici sive gigni non dicitur, sed doctus effici sive doctus gigni dicitur? An explicatum est, in volumine quod Prædicamenta inscribitur, alia significare hoc aliquid et substantiam, alia quantitatem, alia qualitatem? Ergo quæcumque substantiam non significant, hæc simpliciter nec occidere, nec oriri perhibebuntur, sed quædam tenus. Accidentia tamen sunt nonnulla quæ substantiis ex natura cujusque sua competunt, ut impetus ad inferna terræ, ad superna ignis.

ANNO DOMINI MCLVII

HUGO METELLUS

CANONICUS REGULARIS

NOTITIA HISTORICO-LITTERARIA

(MABILLON, *Analect.*, nov. ed. p. 476.)

Epistolæ Hugonis Metelli in codice ms. bibliothecæ Claromontanæ apud Parisios habentur numero quinque supra quinquaginta. Hunc codicem nobis humanissime communicavit eruditus ac religiosus ejusdem bibliothecæ curator alter Joannes Harduinus, qui Plinio emendando strenuam navat operam. Ex illis epistolis intelligitur quis fuerit quove tempore vixerit Hugo Metellus. Is quippe, apud Tullum Leucorum natus, Ticerelino præceptore usus est, atque etiam auditor fuit Anselmi Laudunensis. Condiscipulum habuit Hum-